

شیوه نامه ارزشیابی دانشجو و کیفیت آزمونها

مقدمه

یکی از وظایف اساسی و مهم دانشگاههای علوم پزشکی، تربیت فارغ التحصیلان متخصص و متعهد است. به منظور تضمین کیفیت آموزشی دانش آموختگان و پاسخگویی به جامعه، ارزیابی و ارزشیابی دانشجویان در طول و انتهای تحصیل امری اجتناب ناپذیر است. هدف نهایی ارزشیابی دانشجو، ترغیب و تشویق فراگیران به مطالعه و یادگیری و اطمینان از یادگیری ایشان است. با توجه به اهمیت ارزیابی دانشجو در ارتقای یادگیری، بهبود کیفیت آموزش و اطمینان از کیفیت دانش آموختگان، لازم است دانشکده پزشکی و گروه مهندسی و فیزیک پزشکی رویکردی جامع و نظام مند به این پدیده داشته باشد تا از تناسب آن با برنامه های آموزشی اطمینان حاصل کند.

تعاریف

ارزشیابی تکوینی (**Formative**): منظور ارزیابی مستمر و در طول ترم با هدف ارائه بازخورد به دانشجویان است.

ارزشیابی تکمیلی (**Summative**): منظور ارزشیابی در انتهای ترم برای تصمیم گیری در خصوص عملکرد کلی و روند تحصیل دانشجویان است.

طراحی و اجرای نظام ارزیابی دانشجو:

- ۱- در ارزشیابی دانشجو از روشهای متنوع ارزیابی دانشجو متناسب با اهداف و پیامدهای دوره در حیطه های دانشی، مهارتی و نگرشی استفاده می شود به تناسب این که دانشجو در چه مقطع (ارشد یا دکترا) و مرحله ای (آموزشی یا پژوهشی) از تحصیل خود قرار دارد روش و ابزار ارزشیابی متفاوت خواهد بود.
- ۲- ارزشیابی دانشجو باید منطبق با اهداف و پیامدهای دوره آموزشی باشد. اساتید باید بطور دقیق نوع و نحوه ارزیابی و ارزشیابی دانشجو و منابع آزمون را در بخش ارزشیابی طرح درسهای ارائه شده به دانشجویان در ابتدای هر ترم، برای دانشجویان تشریح نمایند.
- ۳- همچنین پیشنهاد می شود به منظور اطلاع دانشجویان از نحوه ارزشیابی دانشجو، جدول مشخصات/ بلوپرینت و نحوه نمره دهی آزمون، در ابتدای ترم به همراه طرح درس در اختیار دانشجویان قرار گیرد و سوابق هر درس (شامل سرفصل، طرح درس، ارزشیابی و بودجه بندی درس) در دفتر گروه های آموزشی بایگانی گردد.
- ۴- ارزشیابی باید اهداف و محتوای کل دوره را به طور مناسب و با تأکید بر محتوای پایه پوشش دهد.
- ۵- استاد علاوه بر ارزشیابی پایانی دانشجو، ارزیابی با هدف سازنده را به منظور پیش و بهبود مستمر یادگیری و عملکرد دانشجویان مورد توجه قرار می دهد.

۵-۱- بدیهی است در ارزیابی تکوینی، استاد می تواند از روشهای مختلفی همچون گرفتن امتحان میان ترم (ترجیحا بعد از ۵۰ درصد جلسات)، جلب مشارکت فعال دانشجویان در کلاس، گرفتن کوئیز در فواصل مختلف، تعریف تکالیف کلاسی در قالب روش تیمی یا انفرادی، در صورت امکان در قالب سامانه آموزش مجازی، بازخورد لازم را در خصوص فرایند یادگیری دانشجویان به آنها انتقال دهند.

۶- برای ارزشیابی پایانی (تکمیلی) نیز استاد براساس نوع واحدهای درسی ممکن است نوع خاصی از آزمون (کتبی یا عملی) (فرایند ۲) را برای ارزشیابی دانشجویان بکار گیرد، بدیهی است با صلاحدید استاد مربوطه، تعریف پروژه ها و تکالیف کلاسی می تواند جایگزین امتحان پایان ترم باشد. بنابراین ضروری است قبل از برگزاری هر درس نحوه ارزشیابی آن به صورت شفاف در گروه آموزشی مربوطه تایید گردد و در اختیار دانشجویان قرار گیرد

۷-۱ استفاده از آزمونهای الکترونیکی نیز در صورت فراهم شدن زیر ساخت مناسب (مرکز آزمون) در دانشکده برای ارزشیابی تکمیلی مورد استفاده قرار خواهد گرفت.

۸- آزمون جامع دانشجویان دکترا مطابق با آیین نامه دانشگاه در گروهها بعد از تایید درخواست آنها برای برگزاری آزمون توسط شورای تحصیلات تکمیلی دانشکده و معاونت آموزشی دانشگاه برگزار می گردد.

۹- ارزشیابی پایان نامه مطابق با دستورالعمل های موجود دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی و انتشار نتایج آن خواهد بود.

۱۰- استاد در مورد زمان و مکان برگزاری آزمون به دانشجویان اطلاع رسانی می کند.

۱۱- ضروری است مراقبان آزمون دانشکده مفاد دستورالعمل تقلب و تخلف در آزمون ها را رعایت کنند ، و قبل از برگزاری هر آزمون جهت جلوگیری از تخلف به اطلاع دانشجویان برسانند.

۱۲- با توجه به نقش بازخورد مناسب در بهبود یادگیری و عملکرد دانشجویان، دانشکده و گروه ساز و کاری برای ارایه بازخورد به فراگیران متناسب با هدف آزمون و امکانات و ظرفیت دانشکده تعیین می کند. حداقل موارد، شامل اعلام به موقع نمرات دانشجویان در سیستم سما می باشد. در ضمن به اساتید توصیه می شود کلید سؤالات آزمونهای چندگزینه ای و پاسخ سؤالات تشریحی خود را در اختیار دانشجویان قرار دهند.

۱۳- دانشجویان می توانند شخصا و یا از طریق نماینده خود و بصورت کتبی به نحوه برگزاری آزمون به مدیر گروه اعتراض نمایند و مدیر گروه نیز باید نتیجه پیگیری خود را به آنها اعلام نماید.

۱۴- در مورد اعتراضات دانشجویان به نتایج آزمون ها، دانشکده بر اساس دستورالعمل از پیش تعیین شده به اعتراضات رسیدگی می کند.

۱۵- دانشکده در اعلام نمرات و نتایج امتحانات دانشجویان از سیستمهای مبتنی بر شبکه سامانه سما استفاده می کند.

تضمین کیفیت نظام ارزیابی دانشجو

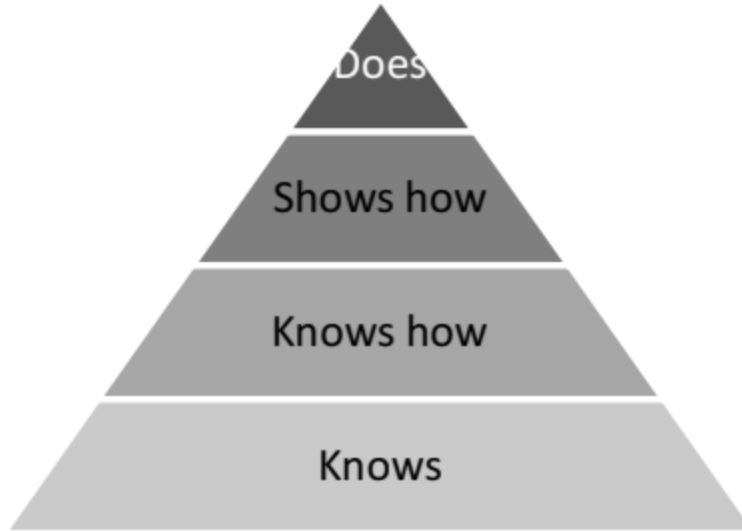
- ۱- به منظور ارتقای کیفیت آزمون ها، کارگاه های توانمندسازی اعضای هیأت علمی در زمینه طراحی و استاندارد سازی سؤالات و طراحی و اجرای آزمونها توسط دفتر توسعه آموزش دانشکده برگزار می گردد
- ۲- دفتر توسعه آموزش دانشکده با هماهنگی کمیته علمی آزمون دانشکده پیشنهاداتی را در مورد اصول طراحی سؤالات تستی و تشریحی به گروههای آموزشی دانشکده ارائه می نماید.

سیستم نظام ارزیابی دانشجو

یکی از مسائل مهم در ارزشیابی نظام مند دانشجو هم راستایی اهداف برنامه درسی و تجربیات یادگیری با ارزیابی دانشجو است. به این منظور لازم است به عنوان اولین گام در تهیه آزمون، جدول مشخصات یا بلوپرینت آن تهیه شود. بلوپرینت آزمون جدولی دو بعدی مشتمل بر تعدادی ردیف و ستون متناسب با اهداف و محتوای دوره است. روشهای مختلفی برای سازماندهی محتوا در بلوپرینت آزمون وجود دارد که از جمله آن موضوعات درس، بخشهای مختلف درس، تظاهرات بالینی و ... می باشد. سپس بر اساس اهمیت نسبی هر موضوع تعداد سؤالات مربوط به آن و در نهایت سؤالات کل آزمون مشخص می شود. تهیه بلوپرینت آزمون موجب می شود پوشش مناسبی از محتوای آموزش داده شده مورد ارزیابی قرار گیرد که به نوبه خود تأمین کننده روایی آزمون است. در صورتی که محتوای آموزش داده شده یا اهداف دوره از حوزه های مختلف شناختی، مهارتی و نگرشی تشکیل شده باشد، ممکن است استفاده از روشهای مختلف ارزیابی علاوه بر آزمونهای کتبی ضرورت پیدا کند.

علاوه بر پوشش مناسب محتوا و اهداف هر درس توسط آزمون یا آزمونهای مختلف، اهداف یا پیامدهای کل برنامه درسی نیز باید توسط آزمونها یا روشهای مختلف ارزیابی دانشجو پوشش داده شود تا از دستیابی اهداف توسط فراگیران اطمینان حاصل شود. به این منظور لازم است برنامه ای نظام مند به ارزیابی دانشجو طراحی شود که در آن هر روش ارزیابی به عنوان بخشی از سیستم ارزیابی در ارزیابی بخشی از اهداف یا پیامدهای کل برنامه معنا پیدا می کند. در ارزیابی نظام مند دانشجو با انتخاب دقیق روشهای ارزیابی دانشجو، ارزیابی دانشجو در طول زمان و از منابع مختلف، تصویر کاملی از توانمندی های فراگیران ایجاد می شود.

یکی از چارچوبهایی که در انتخاب روشهای ارزیابی دانشجو کمک کننده است، هرم توانمندی های میلر است که در سال ۱۹۹۰ توسط جرج میلر به منظور ارزیابی توانمندی ها در محیط بالینی ارائه شد ولی قابل استفاده در برنامه های به (knows) آموزشی مختلف در علوم پزشکی است. هرم میلر از چهار سطح تشکیل شده است که پایین ترین سطح آن به (does و shows how) به ارزیابی صلاحیتها و دو سطح بعدی (knows how) سنجش دانش و سطح دوم ترتیب به ارزیابی عملکرد و اقدام می پردازد.

در جدول زیر نمونه هایی از روشهای ارزیابی مناسب برای هر سطح از هرم میلر آمده است:

روش‌ها	سطح ارزیابی
<ul style="list-style-type: none"> • آزمون‌های شفاهی • سوالات تشریحی گسترده پاسخ • سوالات تشریحی کوتاه پاسخ • سوالات چند گزینه‌ای • سوالات جورکردنی گسترده (Extended Matching Items) • KF (Key Feature Examination) 	<p>می‌داند و می‌داند چگونه (knows و knows how)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • OSCE, مورد بالینی کامل، مورد بالینی کوتاه 	<p>نمایش می‌دهد چگونه (shows how)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • DOPS, Mini-CEX, فهرست واریسی، ارزشیابی ۳۶۰ درجه، لاگ‌بوک، کارپوشه 	<p>انجام می‌دهد (does)</p>

تعاریف رایج در حوزه ارزیابی دانشجوی

ارزیابی دانشجوی بر اساس ملاک مورد استفاده به دو دسته ارزیابی وابسته به ملاک و وابسته به هنجار تقسیم میشود:

- ارزیابی وابسته به ملاک: در این نوع از ارزیابی، ملاک قضاوت در مورد عملکرد فراگیران از قبل مشخص شده است که همان اهداف آموزشی دوره هستند. نمونه بارز ارزیابی وابسته به ملاک، آزمون‌های پیشرفت تحصیلی است و عملکرد فراگیران در دستیابی به اهداف آموزشی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

- ارزیابی وابسته به هنجار: در این نوع از ارزیابی، ملاک قضاوت نسبی است و عملکرد فراگیران با یکدیگر مقایسه می شود. نمونه بارز ارزیابی وابسته به ملاک، آزمون های ورودی دانشگاهها است.
- ارزیابی دانشجو بر اساس زمان و هدف مورد استفاده به دو دسته ارزیابی تکوینی و پایانی تقسیم میشود:
- ارزیابی تکوینی: این نوع از ارزیابی معمولاً در طول دوره آموزشی انجام می شود و هدف از آن آگاهی یافتن از میزان یادگیری فراگیران و تعیین نقاط قوت و ضعف عملکرد آنان و کمک به رفع و اصلاح آن است. همچنین استادان با استفاده از نتایج این ارزیابی و تعیین نقاط قوت و ضعف تدریس و اصلاح میتوانند در جهت ارتقای آموزش گام بردارند.
- ارزیابی پایانی: این نوع از ارزیابی معمولاً ولی نه الزاماً در پایان دوره آموزشی انجام می شود و هدف از آن قضاوت در مورد عملکرد فراگیران و اعطای نمره یا مدرک به آنان و همچنین قضاوت در مورد عملکرد استاد و کیفیت دوره آموزشی است.
- حد نصاب قبولی: در آزمونهای با هدف پایانی لازم است در مورد ردی یا قبولی دانشجویان مشخص شود. در تمام یا حد نصاب قبولی آزمونهایی که با تعیین رد یا قبولی دانشجویان سر و کار دارند لازم است حداقل نمره قبولی یا تعیین استاندارد می گویند. تعیین حد نصاب قبولی یک فرایند نظام مند تصمیم گیری و قضاوت است که در طی آن تعیین می شود دانشجویان چه نمره ای را باید کسب کنند تا قبول محسوب شوند. در واقع، حد نصاب قبولی نقطه برشی است که دانشجویان توانمند را از غیر توانمند متمیز می دهد. این فرایند قضاوتی توسط افراد متخصص و حرفه ای انجام می شود و محتوای آزمون، هدف آن، توانایی دانشجویان، شرایط آموزشی و اجتماعی بر آن تأثیرگذار است.

دستور العمل رسیدگی به اعتراضات نتایج آزمون ها

- ۱- مهلت ثبت اعتراضات بعد از ثبت موقت نمره در سامانه سما و مدت زمان اعلام شده توسط سامانه در نظر گرفته می شود.
- ۲- در صورتی که موضوع اعتراض منجر به توافق بین دانشجو و عضو هیات علمی نشد، رسیدگی به اعتراضات نتایج آزمون ها به عهده کمیته ای مرکب از معاون آموزشی دانشکده، نماینده تحصیلات تکمیلی، مدیر گروه مربوطه و یک نفر از اعضای هیات علمی به انتخاب گروه حسب مورد می باشد.
- ۳- وظایف این کمیته تعیین داور یا داورانی مرتبط و مشابه با درس مورد نظر برای بازبینی برگه امتحانی به شکل بی نام، بررسی نظرات داوران و اخذ تصمیم نهایی خواهد بود.

تبصره ۱: رسیدگی به اعتراضات فقط در خصوص دروس یک نیمسال گذشته صورت خواهد گرفت.

تبصره ۲: نمره آزمون پس از طی مراحل رسیدگی به اعتراض توسط کمیته مذکور و اعلام به آموزش دانشکده به هیچ عنوان قابل تغییر نمی باشد.

تضمین کیفیت ارزیابی دانشجوی

تضمین کیفیت ارزیابی دانشجوی به معنی انجام فرایندهای مناسب قبل، حین و پس از اجرای آزمون به منظور بهبود کیفیت آن است. هر چند اکثر موارد ذکر شده در بندهای آیین نامه ارزیابی دانشجوی در راستای ارتقای کیفیت آزمون ها ذکر شده است، با وجود این برخی از موارد با جزییات بیشتری بحث می شود:

- توانمندسازی اعضای هیات علمی: یکی از مهمترین عوامل در بهبود کیفیت ارزیابی دانشجوی آموزش اعضای هیات علمی و توانمندسازی ایشان در طراحی، تصحیح و نمره دهی آزمون ها است. آموزش می تواند به روشهای مختلفی مانند برگزاری جلسات توجیهی، توزیع راهنماها و دستورالعملهای مربوط به طراحی و اجرای آزمون، شرکت در جلسات آموزشی مانند کارگاههای طراحی آزمون صورت پذیرد.
- مرور توسط همگنان: مرور و بررسی سؤالات طراحی شده توسط همکاران قبل از اجرای آزمون یکی دیگر از روشهای تضمین کیفیت آزمون است. ممکن است در مواردی کمیته ای متشکل از اعضای هیات علمی با تجربه و افراد متخصص در زمینه طراحی آزمون به منظور بررسی کیفیت سؤالات یا آزمونها تشکیل شود و وظیفه بررسی و مرور سؤالات و آزمونها را قبل از اجرای آن عهده دار شود. در هر حال چه در بررسی توسط یکی از همکاران یا یک کمیته، چک لیستهایی مورد استفاده قرار می گیرند که به عنوان نمونه می توان به چک لیست میلن که به منظور ارزیابی سؤالات چند گزینه ای تدوین شده است اشاره کرد. انواع مختلفی از چک لیستها و ابزارها به منظور بررسی آزمونهای مختلف در دسترس هستند که جهت آشنایی بیشتر می توان به منابع مرتبط رجوع کرد.
- تحلیل سؤاله‌های آزمون: هدف از تحلیل سؤاله‌های آزمون بررسی تک تک سؤاله‌ها و تعیین میزان دقت و نارسایی های آن است. در تحلیل سؤاله‌های یک آزمون، نقاط قوت و ضعف یک آزمون و کیفیت همه سؤاله‌های آن با تعیین ضریب دشواری و ضریب تمییز سؤالات مشخص می شود.
- تعیین سودمندی روشهای ارزیابی دانشجوی: علاوه بر تحلیل هر یک از سؤالات و آیتم ها لازم است سودمندی هر روش یا ابزار ارزیابی دانشجوی و همچنین سیستم ارزیابی دانشجوی در کل مشخص شود. معیارهای سودمندی روشهای ارزیابی دانشجوی عبارتند از: روایی، پایایی، تأثیر آموزشی، میزان پذیرش و قابلیت اجرا اشاره کرد. سنجش برخی از این معیارها از طریق روشهای آماری و برخی دیگر از طریق روشهای کیفی امکانپذیر است .